
Олег
Хома

ДОЛЯ ОДНОГО ЖУРНАЛУ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ (Розмова із Ксенією Зборовською, Володимиром Дмитриченком та Микитою Семеновим)

Заснування журналу: період мрій

Ксенія Зборовська: Олеже Ігоровичу, хочу почати одразу з особистого питання: із якими мріями та сподіваннями ви засновували «Sententiae»? Які з цих мрій справдилися, а які ні?

Олег Хома: Основні мрії справдилися, але, про правді, я тоді ще точно не знав, про що саме слід мріяти, бо раніше ніколи не засновував журналів. Це була історія, що почалася раптово, як несподівана подорож у «Гобіті».

К.З.: Чи зраділи Ви цій «несподіваній подорожі»?

О.Х.: Ще б пак! Це був кінець 1999 року, час, який я загалом сприймаю як час якихось неймовірних надій, вже й не знаю чому... Зокрема, біля джерел журналу стояла Спілка дослідників модерної філософії, що виникла незадовго до того (і, як ви знаєте, існує й нині), одне з фахових об'єднань при Українському філософському фонді.

К.З.: Хто були вашими соратниками?

О.Х.: Їх було не так уже й багато: Андрій Баумейстер, Віталій Терлецький, Сергій Пролеєв. Спілка була відносно невеликою, бо філософією Нового часу мало хто займався. Не склалося в нас відповідної традиції. Фактично, коли йдеться про спеціалізовані дослідження західної ранньомодерної філософії, їм довелося започаткувати.

© В. ДМИТРИЧЕНКО,
К. ЗБОРОВСЬКА,
М. СЕМЕНОВ,
О. ХОМА
2017

К.З.: Це природно, коли фахова спілка засновує журнал. Втім, хотілося би знати, як виникла сама ідея, які події привели до її втілення?

О.Х.: 1998 року я видав третій том творів Паскаля, тоді ж уперше стажувався у Франції, познайомився з тамтешніми декартознавцями і паскалезнавцями. За допомоги французького посольства та фонду «Відродження» вдалося запросити до Києва Крістіана Лазарі, відомого французького дослідника модерної політичної філософії. Він кількома роками перед тим видав книжку «Паскаль про силу й справедливість у політиці», що набула чималого розголосу. Пан Лазарі відвідав нашу паскалезнавчу конференцію в Києві, виступивши з чудовою доповіддю «Паскаль і природний закон». Конференція виявилася вдалою, адже на таку постать, як Паскаль, у наших краях завжди реагують активно. Окрім згаданої, було ще кілька цікавих доповідей, і, як це зазвичай буває після конференції, набралось чимало пристойних матеріалів для збірки. Потім цілком органічно виникло питання: а чому, власне кажучи, обмежуватися збіркою? Так і народилися «Sententiae». Впродовж приблизно місяця я вирішив видавати журнал. Звісно, ключову роль відіграли консультації з тими, хто міг би мені в цьому допомогти, оскільки я сам не подумав би такої справи. Передовсім допоміг ректор Вінницького національного технічного університету (надалі — ВНТУ) Борис Мокін, хоча, здавалось би, навіщо технічному університетові гуманітарний журнал? Але пан Мокін, мабуть, побачив у цьому щось путне й одразу підтримав. ВНТУ й досі надає нам вирішальну підтримку, саме завдяки їй і вдалося створити журнал, що відповідає рівневі такої наукометричної бази, як SCOPUS. Фонд «Відродження» також підключився до справи, ставши спонсором конференції, з якої все й почалося. Якби не було того рівня матеріалів конференції, в мене, може, й ідеї не виникло б, а так подумалося: чому б не робити таку річ хоча б із якоюсь періодичністю? Тим більше, що спеціалізованих філософських видань в Україні практично не було, здебільшого існували й існують загальнофілософські. От і виникла ідея: чому б нам не створити збірник чи журнал (я ще чітко собі не уявляв особливої різниці між цими речами), присвячений історії модерної філософії?

К.З.: Який формат у вас був у планах: надалі організовувати конференції й саме з цих матеріалів потім формувати збірки чи ви одразу зрозуміли, що краще розбудовувати повноцінний журнал?

О.Х.: Я розумів, що відомих західних колег нам навряд чи вдасться запрошувати регулярно, а суто українські конференції, з усіма їхніми специфічними атрибутами, мені вже й тоді не надто подобалися. Тому я вирішив робити журнал. Приблизно за неповний рік роботи вмерла перша ілюзія: щодо можливості існування в Україні стабільного журналу, присвяченого історії модерної філософії. Тоді, за наших умов, він не був можливим. Це якесь диво (точніше — ціла низка чудесних явищ), що журнал не закrywся свого часу. Ми намагалися «мох і болото», як то кажуть, не брати, орієнтуватись на якісні матеріали, а таких матеріалів з цієї вузької проблематики

катастрофічно бракувало. Тому й журнал виходив вельми нерегулярно. Інколи доводилося видавати три числа одним томом. Що ж, це цілком відображало стан нашої філософської спільноти.

К.З.: А дослідників якого періоду ви першими додали до Нового часу: сучасних, медієвістів, дослідників античності?

О.Х.: Ви розумієте, в Україні все дуже просто — у нас всі люди відомі. Припустити, що якийсь невідомий талант десь на якійсь невідомій кафедрі філософії «біля Лукомор'я» скніє в безвісті, звісно, цілком можливо. Я не раз знаходив авторів, яких до того не знав і про яких не чув, а вони подавали нам чудові тексти. Але це, все ж таки, винятки. Загалом ми, редколегія, знаємо майже всіх, хто може подати для публікації якісний матеріал. Тут далася взнаки друга наша мрія щодо журналу, яка радше справдилася, ніж розвіялася, мов ілюзія. Вона полягала в тому, щоби створити не просто історико-філософський журнал. Йшлося про журнал, орієнтований на матеріали, емпіричною базою яких є оригінальні твори тих чи тих зарубіжних філософів. Це означає, що їх мають писати люди, які добре володіють мовою чи мовами тих авторів (текстів, філософських напрямків тощо), про яких пишуть. Тобто ми одразу мали намір покінчити зі звичною на наших теренах постсовковою оглядовістю, мозаїчними вправами, ґрунтованими в кращому випадку на «Философском наследии» (про гірші випадки не варто й говорити). Ми одразу повели нетолерантну політику щодо милих серцю багатьох наших колег подвійного перекладу, поверхово насмиканих цитувань, ігнорування світових канонічних видань тощо. Звісно, українською існувало мало перекладів (та й нині їх вочевидь не досить), а душа просила то Гегеля, то Гайдегера... Втім, на нашу думку, історик філософії не може спиратися на неоригінальні тексти, хай би які обставини до того спонукали. Ми від початку орієнтувалися на нормальну текстологічну культуру, що, на жаль, дуже важко приживається в нашій філософській спільноті.

Володимир Дмитриченко: З якого часу можна говорити про існування в Україні справи філософського перекладу?

К.З.: Подейкують, у вітчизняному Інституті філософії до розстрілів і репресій 1930-х років працювали навіть над перекладами Аристотеля, але потім все втрачено.

О.Х.: Там багато чого було. У своєму великому інтерв'ю для «Sententiae» Євген Головаха розповів, що сталося з Інститутом філософії: усіх співробітників репресували, а геть усі матеріали, які там були, знищили. А четвертий том словника Єфремова-Кримського?! Уже готовий набір розсипали, знищили величезне інтелектуальне надбання!

Стосовно справи філософського перекладу. Якщо згадаємо львівське видання Кантових «Пролегомен» (переклад Івана Мірчука), то це 1930 рік. Якщо переклад Гельвеція «Про людину», зроблений Валер'яном Підмогильним, то це 1932 рік. Якщо переклади Маркса (з німецької), то це 1920–1930-ті роки — Український інститут марксизму та його наступники (втім,

ще наприкінці XIX сторіччя дещо видавали в Галичині). УІМЛівці, до речі, «Капітал» перекладали, а це, в будь-якому разі, серйозна інтелектуальна робота. Проблемою було те, що в СРСР не передбачалося перекладати філософські тексти в національних республіках (у тому числі й в Україні) — це був пріоритет Москви.

Після війни не можемо взагалі говорити про якісь перекладацькі досягнення в Україні, не вважати ж такими переклади Маркса-Енгельса з російських видань. У 1960-х роках у Москві почали виходити друком томи «Філософського насліддя» — масова, потужна серія, яка затьмарила все в Союзі, навіть те, що було до війни: «Академію», переклади Гегеля, різних матеріалістів. «Філософское наследие» — це була вершина для тієї філософської спільноти. За світовими рамками — теж більш-менш помітна серія, тому що велика, масштабна. А в Україні нічого такого не було. Яскравим, але єдиним винятком тут слід вважати переклади з латини текстів могилянських професорів (публікуються з 1969 року). Звісно, це була велика справа, а от про переклади зарубіжних філософів українською тоді можна було лише мріяти. Зрештою, деякі переклади почали з'являтися у «Філософській думці» кінця 1980-х.

Втім, якщо відповісти на ваше питання прямо, то справжній початок нашої перекладацької традиції збігається з початком нашої незалежності. Хоча перші переклади в Україні 1990-х робили здебільшого російською. Видавництва друкували книжки в Києві й спокійно, через «прозорі», за потреби, кордони везли їх продавати до Москви (і навпаки). Співпраця російських і українських видавництв була потужною. Згадане видання Паскаля — до речі, яскравий приклад. На останньому році аспірантури я вирішив зайнятися саме філософією Паскаля, паралельно переклав чимало раніше не опублікованих російською текстів і спробував їх опублікувати. Так почалася моя співпраця з видавництвом «Port-Royal». Тоді, власне кажучи, і з'явилися комерційні українські видавництва, які почали працювати на ринок. Інтерес до нових філософських перекладів ще був колосальний, тому того ж Паскаля можна було видати накладом понад десять тисяч примірників. Перший том зібрання, «Думки», вийшов дуже великим накладом, який практично весь було реалізовано. Тоді почали роботу більшість із моїх знайомих, що від тих часів перекладають або видають філософські твори. Щоправда, мало видавництв вижило з того часу, їх можна порахувати по пальцях. Але будемо вважати, що початок нашої перекладацької традиції припадає саме на той час. Власне українські переклади з'являються здебільшого в другій половині 1990-х, коли фонд «Відродження» почав спонсорувати перекладацьку справу. Потім почали діяти програми підтримки перекладів від деяких іноземних посольств, фондів тощо, а французьке посольство й Міністерство культури навіть започаткували щорічну премію «Сковорода» для перекладачів. Саме тоді почалося більш-менш помітне зростання кількості філософських перекладів українською.

Микита Семенов: Якщо спочатку журнал спеціалізувався на ранньомодерній філософії, то зараз він спеціалізується майже в усіх сферах історії філософії. Це був певний природний розвиток чи якийсь спонтанне рішення?

О.Х.: Це був природний розвиток. Люзія розвіялася: поки що на пристойний журнал з філософії Нового часу ми хоч і можемо назбирати матеріалів, але він буде виходити нерегулярно, і це буде не журнал, а «видання, що продовжується», тобто збірник. З багатьох міркувань це не добре, бо журнал повинен бути повноцінним, а для цього він повинен виходити з дотриманням установлених термінів. І щоб не втрачати на якості, ми змушені були розширити проблематику до історії філософії в цілому. Зараз відчуваємо, наскільки це було правильне рішення: тепер принаймні немає проблем з формуванням «портфелю» журналу. На якісний журнал з ранньомодерної філософії, що виходить двічі на рік, нашої спільноти поки вистачає. Але ж ми не тільки статті друкуємо, а ще й архівні матеріали, переклади, дискусійні матеріали, інтерв'ю, у нас є й рубрика «Наукове життя». Це рішення було зумовлене вимогами стабільності журналу. Іншого шляху я поки не бачу, як не бачу й такої спеціалізованої сфери, де можна було би гарантувати періодичність виходу. Або йшлося би про дуже тоненький журнал, що теж не добре. Якщо ж спеціалізація буде ширша, як-от історія філософії загалом, то ми на це цілком спроможні. Коли ми захотіли зробити якісний журнал, одразу утворилося коло людей, які на цю ініціативу позитивно відреагували. Ми інколи кажемо всілякі неприємні речі про нашу філософську спільноту, але за будь-яких часів, хоч би як було важко, так чи інакше мені завжди вдавалося знайти або тих, хто допоможе організаційно, або тих, хто візьме і напише якусь статтю коли треба, а не коли натхнення прийде. Спільнота в нас є, просто те її обличчя, яке ми б хотіли бачити, воно поки не проявлене, так би мовити, — його приховують різні бюрократичні нашарування, але воно є. Ми змушені, у своїх університетах, виконувати масу вигаданої «роботи», якої вимагає система, що склалася. Це краде дорогоцінний час науковців, які часто не мають фізичної можливості зайнятися серйозним дослідженням. Звісно, ілюзії щодо спеціалізації розвіялися, але не розвіялися наші мрії стосовно, наприклад, якості матеріалів. Наші історики філософії дають продукцію, яку цілком сприймають західні експерти; вся проблема в тому, що ми надто ізольовані від світу.

К.З.: Ви якраз заторкнули питання про обличчя нашої спільноти, казали про тих, хто допомагав, тому питання таке: а хтось шкодив? Були ті, хто не радів вашому журналові? Чи на перешкоді ставали лише бюрократичні вимоги?

О.Х.: Ні, ніхто не шкодив з тієї простої причини, що, по-перше, який було сенс шкодити журналу, що видається десь у Вінниці, практично у «Тьмутаракані», і не на філософському факультеті? У нас безліч усього виходить по різних хацапетівках, кого це цікавить... Навіть коли ми проходили ВАКівську реєстрацію, теж практично ніхто не шкодив, хоча виникало питання: а чому в технічному університеті видають філософський журнал?

Знову ж таки, питання суто вітчизняного характеру. Бо яка різниця, в якому університеті? Подивіться на рівень матеріалів, подивіться на рівень авторів і тоді вирішуйте, журнал це чи ні. Хоч би його у пивному ларку видавали, головне — якість, але в нас же завжди інший підхід: «А чому там, а чому не там?..» Можна подумати, що за наших умов спеціалізований факультет буде гарантією якості видання... І, до речі, якісний аналіз ніхто ніколи не здійснює в таких ситуаціях. Є, щоправда, у нас при ВАКові/ДАКові експертна рада, яка, власне, й аналізує нові журнали, що подаються як спеціалізовані, так звані «фахові».

Проте цей аналіз — це таки та сама процедура перевірки на відповідність формальним вимогам і, зазвичай, це обговорення теж відбувається суто формально: роблять висновок, що «всім нашим вимогам відповідає»: кількість докторів у редколегії, кількість докторів з установи-засновника... Це ж профанація — при наших плагіатних та інших скандалах звання доктора нині істотно скомпрометоване. Потрібен якісний, а не формальний аналіз.

Хоча варто й інше розуміти: «нашим вимогам» тільки вже дуже ледачий може не відповідати або — надто творча людина, яку трясє від бюрократичних параграфів та норм (я й таких знаю). Треба визнати, що не такі вони в нас і драконівські до фахових видань: можливо, вони спеціально не дуже складні, аби хто завгодно міг відкрити журнал і за гроші друкувати різних авторів, — це така бізнес-модель. Ми ніколи її не практикували — автори «Sententiae» завжди публікувалися безоплатно. Якщо ми колись розживемося грошима, то перше, що почнемо робити, — це платити гонорари авторам. Це моя мрія, яка ще не здійснилася, але й не розвіялась як ілюзія.

Можливо, колись, у майбутньому, це станеться, якщо нашу філософію не «викорінять як клас», — останніми роками я бачу, що саме до цього все йде. А так, журнал, який не бере участі у фінансовій конкуренції, — кому він потрібен? У серйозних людей немає часу шкодити таким журналам (*сміється*). Можливо, наше вінницьке становище відіграло свою роль. Уявіть, якби «Sententiae» виходили деінде: це велика купа узгоджень, сил, інтересів, якщо йдеться про університетську підтримку і спеціалізацію, наприклад. Це завжди обмежений ресурс, одразу були б великі дискусії, підключалися б різні авторитетні лобіювання й таке інше. А у Вінниці все просто: кафедра філософії одна, що вона вдіє? Якщо керівництво університету підтримає, то так і буде. Саме тому все здійснилось і, власне, не було ніякої протидії, крім протидії буденних обставин, часу, маразму. Люди ж, причетні до справи, навпаки, поставилися позитивно.

В.Д.: Якщо говорити про початок існування вашого журналу, то чи на той час існували в Україні філософські журнали схожої з вами тематики, які не змогли подолати ті перепони й закрилися?

О.Х.: Ні, зі схожою не існувало. Якщо ми згадаємо радянські часи, у нас був один філософський журнал в Україні — «Філософська думка». Він мав у різні часи різні назви: наприкінці 1930-х його закрили, наприкінці

1960-х — відновили, а до війни це був журнал «Під прапором марксизму», «Прапор марксизму-ленінізму» тощо... Там змінювалася назва, однак все крутилося довкола прапорів марксизму-ленінізму. Після війни Інститут філософії відновили, а журнал, на жаль, ні. Його відновлення припало на пізніший період — на часи Копніна. І в Союзі був один журнал — «Вопросы философии», а всі інші були якісь суто партійні. Потім з'явився другий — «Философские науки», і все, — це були два центральні журнали. Ну і хтось ще збірки друкував, матеріали конференцій, — все дуже просто. І уявіть собі: Україна здобуває незалежність, один філософський факультет у країні, той, де відбувається зараз це інтерв'ю (філософський факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — К.З.), один журнал — все нормально, централізовано, «монархічно».

Перші інтелектуальні журнали нової хвилі в Києві почали з'являтися наприкінці 1980-х, на хвилі перебудови. Пам'ятаю, з'явився журнал «Новий круг», здається, три чи чотири номери їм вдалося видати, з великою затримкою. Тоді ж я хотів у них надрукувати переклад Паскаля. У цьому журналі, звісно, друкували щось філософське, проте Паскаль для них виявився занадто класичним. Але саме вони підказали мені видавництво, де можна було Паскаля надрукувати. Інтелектуальні журнали з'являлись і зникали, але філософських самодіяльних журналів я не пам'ятаю. Згодом вони всі виникали при якихось інституціях, ставало дедалі більше філософських факультетів, почало з'являтися щось на кшталт збірників. Інколи навіть у деяких місцях, де не було філософських факультетів, виходили такі збірники, і не завжди погані, — все залежить від людей, що їх роблять. Один самодіяльний журнал я все ж таки пам'ятаю, звісно. Він дуже класний, у нього була б велика перспектива розвитку, але їм бракує організаційної підтримки, — це журнал «Койнонія» у Харкові: він незалежний, орієнтується на дуже високий рівень, навіть Гумбрехт може туди статтю дати. Але проблема «Койнонії» в тому, що за десять років видали три номери. Коли у Євгена Гальони, який витягує цей журнал, є натхнення, є супермотивація й він може побороти хронотопні обмеження людської природи, то він видає черговий шедевр. Там прекрасний дизайн, купа шикарних перекладів — усе це робиться роками. Не можна не згадати одеську «Доксу», свого часу це був один з лідерів інтелектуальних публікацій в Україні. До того ж, виходив з чіткою періодичністю.

Але наразі у нас як була «Філософська думка», так і залишається, — це той взірць журналу, який існував для мене з молодості. Я ще пам'ятаю ті часи, коли подавати статтю в журнал мені було страшно. «Журналом» була, звісно, саме ФД. Такий благочестивий страх у молодій людини викликала сама ідея подати статтю в цей журнал, бо «Філософську думку» видавав Інститут філософії, а в Інституті філософії завжди були серйозні, авторитетні дослідники. Хоч би що хто казав, але ІФ завжди був неабияким інтелектуальним центром: там працювали розумні люди, які писали статті досить високої якості. Уявлялося, що ледь не увесь колективний ІФ рецензуватиме

подану статтю (*сміється*)! У пізні студентські й аспірантські роки я теж подумував щось там написати, якусь статтю, але забракло духу. Я тоді ще не помічав, скільки там також полови різної друкували. Це з роками починаєш розуміти, що до чого, але все одно — це був рівень! Там було рецензування, обговорення, і оскільки журналів у Союзі було мало, туди пробитися було нелегко, — це зараз, маючи гроші, можна легко надрукувати будь-яке сміття. Наразі подібну динаміку можна пояснити не стільки заниженням вимог до матеріалів, скільки низькими амбіціями самих науковців. Інколи недоліки громадян сприяють суспільному благу. А тоді був «комплекс»: як подати статтю на високий суд такого премудрого зібрання? Це ж треба шедевр написати, і то подати його із завмиранням серця, бо ж там такі серйозні люди сидять! І принаймні мої подібні уявлення «Філософська думка» сформувала, — вона була хоча б ближче, бо «Вопросы философии» — то було щось взагалі захмарне.

За всієї тоталітарності, в Союзі вдавалося відтворити, я би сказав, правильну букву наукових стосунків (з духом, звісно, бували проблеми). Це, можливо, лише форма, але ця форма робить життя наукової спільноти правильнішим, бо замість цинізму виховує повагу до авторитету колег, що довели свою наукову спроможність. На жаль, за наших умов такий тип стосунків нині недосяжний. Бо журнали тепер — це здебільшого бізнес-підприємства з видрукування непотребу на комерційних засадах. Тут дуже важко виховати правильні почуття.

Коли у Юрія В'ячеславовича Кушакова, земля йому пухом, 1985 року вийшла стаття у «Філософських науках», другому за значущістю журналі на теренах Союзу, то здавалося, що весь факультет, образно кажучи, «ходив на вухах»: всі обговорювали цю статтю, присвячену емпіричній базі історії філософії. Ця стаття, до речі, стаття, яка багато в чому і мої студентські погляди зумовила на те, що таке емпіричний базис історії філософії. Їх я дотримуюся й досі. Ось що таке ефект справжнього наукового відбору, коли стаття — це подія! Я пам'ятаю той ефект! Наш професор надрукував статтю у «Філософських науках», по всіх кутках, по всіх курилках гомоніли, — це така подія! Звісно, зважимо на певну провінційність тодішнього Києва, на союзнун надцентралізацію (потенціалу ж вистачало явно не на два журнали), але, все ж... Куди там увявити в такому виданні свою статтю аспірантові, — там професор надрукувався — і всі дивуються. До речі, Кушаков наводив такий цікавий факт, заперечення якому я поки не знайшов: єдина книжка українського філософа, яку там згадано у списках літератури до статей у радянському «Філософському енциклопедичному словнику», — це його дослідження про Фієрбаха.

Тому увявіть собі ситуацію тих років: спочатку нічого не виникало, бо не було особливої потреби, була інерція структур. Потім, коли почалась якась самодіяльність, розширення філософської спільноти, формування факультетів, почали автоматично формувати видання, але їх формували у межах нашого

бюрократичного «малого джентльменського набору»: у тебе є факультет — у тебе має бути журнал. Вони й якісь вісники видавали. Однак не було ніякого страху Божого! Уявіть, був у країні один факультет, стало багато: от як вони можуть миттєво виникнути? Факультет формується в певному місті на базі того контингенту, який там вже є: деякі з цих людей дуже навіть серйозного рівня, а деякі такого рівня, якого є. І якщо вони об'єднуються, створюють факультет, то він буде таким, яким він буде, на превеликий жаль.

Перше, що я зрозумів одразу, ще до заснування журналу, це — важливість автури: журнал неможливий без якісних авторів. Тобто якщо ти не знаєш, як залучити якісну автуру, то який сенс щось розпочинати? Журнал повинен бути певним зразком думки, орієнтиром, а не просто жмутком папірців, на яких надруковано багато якихось букв. Оскільки я мав «стартовий пакет» матеріалів певного рівня, я ризикнув, плюс вселило впевненість розуміння того, що є кілька людей, які можуть підтримувати рівень журналу впродовж доволі тривалого часу.

К.З.: Це ядро авторів журналу здебільшого збереглося?

О.Х.: Так. Ми не «втратили» майже нікого з тих часів, — ба більше, чимало авторів до нас ще й додалось. Активно шукаючи авторів, ми водночас дотримувалися політики безоплатних публікацій. У цьому пункті наші плани збігалися з позицією ректора, для якого зайві фінансові звіти були зайвим тягарем, а якийсь прибуток два числа на рік навряд чи могли би принести. Потім, коли з грошима стало суужніше, десь у середині двохтисячних, почалися розмови про можливу оплату для авторів, але ми все одно уникнули цього. А після 2010-го, коли стало зовсім погано з фінансами, ми організували передплату через Укрпошту.

Варто відзначити, що ВНТУ впродовж першого десятиріччя нашого існування йшов на додаткові витрати, бо щойно виходило чергове число, ми його розвозили по країні й робили презентації журналу. У такий спосіб редакція активно шукала нових авторів і давала знати про факт існування й специфіку «Sententiae». До речі, друга моя ілюзія, що розвіялась, — що ми живемо в інформаційну епоху. Українська філософська спільнота в Україні таки не до кінця оселилася в цій епосі. Іноді складається враження, що вона живе за доби, коли новини доставляють на волах. Така собі наша чумацька традиція: ми їдемо на волах і веземо журнали, новини. Спочатку це було більш-менш зрозуміло: сайтів у нас узагалі не існувало, потім вони почали з'являтися як екзотика, потім стали нормою, зрештою, і ми свій сайт зробили й, до того ж, вельми добротний. Але проблема не в тому, проблема в особливостях людської психології чи природи. Наприклад, приїдеш до якогось міста двічі поспіль, на місцевому філософському факультеті розкажеш про чергове число, про щось подискутуємо, все чудово, а приїдеш утретє: «О, а у вас є такий журнал?»... От є такі люди, певний клас, які завжди прокидаються пізніше. Їх не варто дискримінувати на цій підставі, бо вони, мабуть, сови, до них новини просто пізніше доходять, але вони можуть виявитися

дуже серйозними авторами. І те, що вони трошки пізніше реагують, не позначається на якості матеріалів, — не обов'язково краще знають математику ті діти, які швидко складають числа подумки.

К.З.: З огляду на таке ваше дбайливе ставлення до авторів, не можу не спитати: а часто у Вас бувають такі моменти, коли аншлаґ якісних матеріалів?

О.Х.: Звісно, після 2010 року ми число формуємо вже наперед. Ми виходимо в червні й у грудні, грудневе число у травні чи у червні ледь не повністю вже готове, а червневе вже у лютому закрите. Потрапити в них після цих термінів можна, як правило, через якісь випадкові обставини, якщо хтось зніме свій матеріал чи ще щось таке трапиться. Зараз ми якраз забезпечили певну стабільність, а колись це було серйозною проблемою, і задля її розв'язання ми їздили по різних містах у пошуках авторів. Потім ми перестали їздити, бо скільки можна? Об'їздили все — і Крим, і Рим. Саме так я ознайомився із ситуацією в багатьох наших філософських центрах. Це було дуже корисно, адже дало змогу скласти загальну картину того, що відбувається в нашій науковій спільноті. Набуття такого досвіду уможливила позиція тодішнього ректора ВНТУ Бориса Мокіна: хоча в нашій країні не прийнято давати відрядження на наукові заходи, університет фінансував усі ці поїздки. У ВНТУ впродовж тривалого часу оплачували відрядження навіть на, страшно сказати, конференції, що взагалі нехарактерно: зазвичай люди їздять своїм коштом. Бо всі розуміють, навіщо люди їздять на конференцію, і ще платити за це відрядження якось вважалося марнотратством. У нашому ж університеті була ідея допомагати в активності, щоби вчені розвивалися. А ми ж навіть не на конференції їздили, а до Харкова чи Львова везли презентувати чергове число «Sententiae». Завжди видавалися дозволи, відрядження. Це дуже допомогло, бо за тієї «досайтової» доби все було так. А 2010-го з'явився сайт, і що ви думаєте — його часто відвідують? Ні, доцифрова свідомість не зникла. Зараз додалася інша проблема — великий вибір усього різного. Можна почитати «Sententiae», а можна почитати, наприклад, SAIRN, французький ресурс. Там виставляють кілька десятків французьких філософських журналів, і якщо п'яти- чи шестирічний термін спливає, то статті вже й у відкритому доступі. Той, хто володіє французькою мовою, думаю, не проміне такий ресурс. Щоправда, я сумніваюсь, що в нас багато хто знає французьку мову.

Етапи становлення Sententiae: від романтики до SCOPUS'у

К.З.: Які етапи Ви могли б виокремити у становленні журналу?

О.Х.: Перший етап — романтичний, часи нашого виникнення. Він тривав приблизно до 2009 року, ми шукали себе. «Філософська думка» теж була тоді в певній стагнації, це був не кращий період, а більшість того, що у нас

в Україні виникало, становили звичні вже нам збірки, які за гроші й без кваліфікованого рецензування друкували все, що завгодно. Відповідно, знайти дієві моделі організації журналу мені було важко з тих причин, що я журналів ніколи не організовував, власного досвіду не було, а досвіду тих, хто добрим словом підкаже, спрямує кудись, теж очікувати було нізвідки.

К.З.: Як же ви викручувались?

О.Х.: Як горох при дорозі: «хто не йде, той скубне».

К.З.: Тобто стандарти науковості, якості матеріалу, загалом стратегія журналу народжувалися вже в процесі?

О.Х.: Звісно, методом спроб і помилок. Деякі речі ми розуміли на початку. Перше, якісні матеріали — це пріоритет. Але що означає якісні? Це ті, які ми вважаємо якісними. Ми керувались якимись своїми інтуїтивними критеріями, що якісне, а що — ні. Друге — у нас від початку діяла редколегія, а не я один. Вся організаційна робота, звісно, була на мені, але прийняття якихось принципових рішень дуже часто мало колегіальний характер, хоча коло тих осіб, з якими можна було би порадитись, виявилось достатньо вузьким. У розв'язанні конкретних питань не всі члени редколегії могли брати участь. Тим більше, ви уявляєте, журнал виходить у Вінниці, а члени редколегії розсіяні по всій Україні. Тобто спілкування здійснювалося переважно електронною поштою. Насправді, це досить позитивний чинник, оскільки більшість наших видань має місцевий характер: створили його в якомусь місті, редколегія з того ж міста, або навіть з того ж факультету. І це неправильно, бо в нашій країні дуже важко знайти велику кількість фахівців дуже високого рівня в одному локальному осередку. Потрібно залучати тих, хто є, а вони зазвичай живуть в різних містах.

К.З.: А були такі випадки, що вам надсилали матеріали, пов'язані з мовами чи темами, які вам не знайомі? І де Ви знаходили фахівців, рецензентів?

О.Х.: До рецензентів ще треба було дорости. Ця можливість порадитися з членами редколегії стосовно того чи іншого матеріалу була неоціненна. Бо якби я приймав рішення один, то це був би чистий волюнтаризм, і, зрештою, нічого доброго з нашого журналу не виростало б: він був би примхою однієї людини, з унаочненням у змісті всіх її комплексів. А так, дякувати Богові, виникає якесь питання, і це питання є з ким обговорити. Я вдячний тим фахівцям, які впродовж усієї історії журналу були членами редколегії, які не лінувалися брати участь у цій справі і аж до сьогодні її не полишають. Бо тут одразу було зрозуміло, що без належної оцінки матеріалів, без опору вітчизняній практиці «брати все, що дають» у нас нічого б не вийшло. А хто мав би це робити, присвячувати свій час? Це було не рецензування в чистому вигляді, але рецензування за суттю — я почитав, хтось з редколегії почитав, ми обмінялися думками. Приблизно так це все відбувалося. Звісно, якісь неписані стандарти теж було проголошено від початку — передовсім текстологічна спрямованість. Через якийсь час, числа до п'ятого — шостого, ми зрозуміли, що якщо не залучатимемо макси-

мальне коло зарубіжних дослідницьких джерел і не виводитимемо актуальність, новизну дослідження із сучасної світової практики, то теж варитимемося у своєму хуторському сиропі. Тоді, слава Богові, розвиток інтернету в Україні прискорився, з'явилася велика кількість матеріалів, які були у відкритому доступі, а якщо в закритому, то за наявності ґрунтовних анотацій, які можна прочитати і зрозуміти бодай концепцію, що її наразі досліджують. Це був другий здобуток цього періоду — крім текстологічної орієнтованості ще й розуміння того, що треба ознайомитися зі своєї теми з певною низкою зарубіжних праць, а потім вирішувати — чи це ти велосипед винайшов чи його винайшли до тебе. На той же час припало поступове розширення кола авторів. Журнал тоді розповсюджувався теж безоплатно — ми все ще їздили, розвозили нові номери, роздавали їх. Читали його чи ні — не знаю, але певну кількість примірників ми розповсюджували. Матеріали цього періоду в нас доволі різні за якістю. Оскільки не було системного рецензування, то інколи до числа могли потрапити статті, які сьогодні б ми в жодному разі не надрукували.

К.З.: На той момент у вас не було спеціаліста, який міг би оцінити такі матеріали?

О.Х.: Не було спеціаліста, була потреба заповнити обсяг, знову ж таки, коли немає чітких критеріїв якості, то немає чітких критеріїв, щоб відмовити, а не будеш же ти живій людині відмовляти тоді, коли щось інше — подібне — друкуєш. Чому б тоді і це не надрукувати? Ціла низка моральних конфліктів. Знову ж таки, я називаю це «родственники и знакомые кролика», бо є певне коло авторів, які є твоїми особистими знайомими. Вони одразу опиняються в привілейованому становищі, бо ти їх знаєш (ім важче відмовити), плюс такий бульйон цих критеріїв. Проходили інколи матеріали і з цієї категорії, що там казати, але це знову ж таки недоліки цього «романтичного» періоду. Він скінчився приблизно в 2008—2009 роках.

К.З.: А якісь статті ви відсилали тоді назад авторам на доопрацювання? Як на це реагували корифеї науки?

О.Х.: Звісно, відсилав. У нас одразу був заборонений подвійний переклад. В українській статті цитувати з російських перекладів (наприклад, Гегеля) — було неможливо. Я розумів усю ситуацію: брак джерел, плюс ти не можеш знати всіх мов, тому це міг бути і не дослівний переказ, але все одно необхідно було знайти відповідне видання мовою оригіналу і, звірившись із ним, дати на нього посилання. Цього принципу ми намагалися дотримуватися, тому це був від початку найбільш поширений привід до переробки. Звісно, якщо в статті немає новизни, ми її зазвичай відхиляли, а якщо там бодай щось прокльовувалось, але нечітко було сформульовано, чи «врахуй парочку публікацій, і все вийде зовсім інакше», — ми давали, звісно, такі поради. Як реагували автори? Зазвичай різні автори реагували по-різному. Навіть у романтичний період уже відбулося певне розшарування автури. Далеко не всі хотіли дати нам статтю пропри все розуміння, що у нас безо-

платно. Бо щойно вони відчували, що тут є хоч якийсь рецензування, вони одразу втрачали інтерес. Головна проблема українського філософа — вчасно надрукуватись у фаховому виданні: щоб обиратися на посаду, захистити дисертацію, стати професором тощо потрібні гарантовані публікації, а тут невідомо — надрукують чи ні. Втім, є така категорія авторів, які нічого не бояться й, наприклад, удаючи, що «мы сами не местные», надсилають статті, явно невідповідні спеціалізації журналу. Принцип простий: ану ж як пройде? Мовляв, дуже хочеться «фахової» (а нині вже — «скопусівської») публікації... Анекдотична звісно, надія, але це частина нашого життя.

В.Д.: Чи були в історії журналу такі випадки, що автори знімали свої вже узгоджені статті і, якщо так, то чому?

О.Х.: Зазвичай це відбувається так: на роботу з кожною статтею виділяємо певний час. Загалом є висновок рецензентів, що вона в принципі задовольняє вимогам журналу, хіба що треба щось доробити, і вона буде цілком задовільною. Припустимо, автор згоден з цими зауваженнями і продовжує над нею працювати. Це може зайняти невизначений час. Трапляється, що автор може просто не встигнути вчасно доопрацювати на цьому етапі. Оскільки ж статтю було заплановано, але вона не вийшла друком, то ми її переносимо на наступне число. Автор просто повідомляє редакцію, що ще не встиг усе доробити, і просить перенести.

В.Д.: Випадків, що повністю узгоджену статтю самі автори знімали, не було?

О.Х.: Ні, а який сенс їм повністю знімати? Були випадки, коли ми висували вимоги з доопрацювання, і редколегія ухвалювала рішення, що надрукуємо після доопрацювання, але деякі автори — з різних причин — просто відмовлялися доопрацювати. Було кілька таких випадків, іноді навіть досить скандальних, але, як то кажуть, у кожному монастирі свій статут.

Другий період назвемо постромантичним: це коли наприкінці двохтисячних стало зрозумілим, що щастя скінчилося, — університети катастрофічно зубожіли. Я не сказав би, що наш журнал надто дорого обходився університетові, але університет має шість журналів і, відповідно, всім треба папір, друк, те-се... Хоча робота самої редколегії завжди була на громадських засадах, ніхто з редакції не отримував ніякої оплати, а технічний штат, верстальники, сам друк — це підрозділ в університеті, який цим займається в межах своїх посадових обов'язків. Тобто буде чотири журнали — готуватимуть чотири, буде шість — готуватимуть шість. Але на той момент стало зрозумілим, що закінчився період фінансового буму, який переживали практично всі українські університети через вплив величезної кількості контрактників, що несли свої гроші в університети. У середині 2000-х «бум» закінчився, вступники перестали нести бездумно гроші, до того ж пішла ціла низка міністерських рішень, які дуже серйозно, під корінь, підрізали освіту, тож стало зрозумілим, куди все йде. Тоді в університеті вирішили робити так, як давно роблять інші, — брати з авторів гроші.

М.С.: Як до цього поставилася редколегія?

О.Х.: Ми, звісно, з такою вимогою були незгодні. Це було б абсолютно безглуздо за наших умов, тому ми пішли на інший крок: вирішили організувати передплату на журнал. Для цього треба було зробити низку речей, і 2009 рік був ключовим, він пішов саме на це. Тобто ми радикально оновили дизайн: наприклад, у романтичний період у нас інколи не було анотацій при статтях. Спочатку ми їх робили, потім подумали, а чи потрібні ті анотації? Це показує рівень недостатнього професіоналізму і головного редактора, і тих, хто його оточував, бо зараз я не знаю, на що б я пішов, аби не вийшла друком стаття без анотації. А тоді ми вважали це формальною вимогою, — щось на зразок УДК, яке вимагають писати до кожної статті. Те УДК ніде у світі не використовують як класифікатор, і хоча воно виникло не в Радянському Союзі, але світ давно пішов уперед. Проте в нас чомусь розглядають УДК як «вічний стандарт». Але анотація — це інше, анотація — це вкрай важливо. Можливо, далася взнаки беззмістовна стилістика вітчизняних анотацій, адже в нас їх заведено ще від союзних часів писати так, що можна й не читати. До того ж в Україні коло професіоналів досить обмежене: всі зацікавлені знають перелік цих прізвищ і, за нагоди, цікавий матеріал від знайомих авторів не пропустять. Поряд із тим відомо, де все це шукати — журналів небагато. А коли ти, наприклад, виходиш на міжнародний рівень, то взагалі невідомо, хто ти такий, а журналів — тисячі. Написати якісну англійську анотацію дуже важливо: цю анотацію мають прочитати і зрозуміти, про що твоя стаття, — іншого доступу до світової наукової аудиторії немає.

Цей постромантичний період призвів до істотного упорядкування роботи редколегії. По-перше, останню було розширено, і тут нам допомогла «Філософська думка», бо порекомендувала кільком членам своєї редколегії наш журнал. Плюс Барбара Касен на той момент погодилася стати членом нашого колективу, бо більшість активістів «Sententiae» брали участь у проекті з підготовки українського видання «Європейського словника філософій» і були з нею особисто знайомі й, мабуть, справили враження людей, з якими можна працювати. 2009 року було запроваджено міжнародну систему подвійного сліпого рецензування. Одне слово, після всіх цих новацій я міг сміливо вважати, що порівняно з тим, що почав робити з 2009-го, я раніше не робив нічого (*сміється*). Координація багатоаспектної роботи за відсутності штату таки вимагала певних зусиль. У той же час почала формуватися ідея сайту журналу, і тут неоціненну допомогу надав наш університетський комп'ютерно-видавничий центр, зокрема його директор Анатолій Власюк. Це людина, яка нас з ніщо, у технічному сенсі, зробила чимось — свого роду деміург: він сказав «хай буде сайт», і сайт став. Було обрано стандартну платформу OJS, спеціально розроблену для академічних журналів. Вона розповсюджується безоплатно, і більшість світових журналів, які є небагатими, обирають саме її.

К.З.: Збігло майже десять років — ви лишилися на цій платформі?

О.Х.: Так, звісно. Вона цілком задовільна, дає можливість здійснювати все необхідне, але адаптувати її — тут була новизна. Бо це був перший сайт у ВНТУ, який створювали на OJS, і для наших технічних співробітників по-стала була низка творчих завдань (узяти хоча б українізацію платформи). Але зрештою ми зробили нормальний сайт, і тоді пан Анатолій як представник точних наук (тобто середовища, де до наукометрії завжди ставляться значно уважніше, ніж серед гуманітаріїв) висловив свою мрію щодо майбутнього. Справді, систему рецензування обрано, сайт створено, редколегію оновлено... Куди тепер прямувати? Оскільки пан Анатолій був добре обізнаний з нюансами наукометрії, він запропонував орієнтуватися на вимоги міжнародних баз, таких як SCOPUS, що виник, здається, 2004 року.

Звісно, сама по собі наукометрія мене не приваблювала (та й зараз, чесно кажучи, я ставлюся до неї досить стримано, як і більшість моїх західних колег-гуманітаріїв, з якими доводилося обговорювати це питання). Але я подумав: чому б і справді на них не орієнтуватися, якщо вони дають можливість долучитися до міжнародних науково-інформаційних потоків і чітко формалізують те, що я й так розумів під якісним журналом? Плюс уже тоді мені стало зрозумілим, куди хилиться справа з «фаховими» виданнями в Україні: до подальшої й дедалі складнішої формалізації, до подальшого вихолощування будь-якого змісту.

Ми живемо в країні з непередбачуваним Міністерством освіти, яке може тобі сказати, наприклад, що завтра в редколегії має бути три доктори з установи, де засновано журнал, інакше ми не визнаємо його фаховим. А післязавтра, якщо потрібно, воно може сказати, що має бути, наприклад, чотири нобелівські лауреати з тієї ж установи. Вони все можуть, причому в будь-який момент. Отже, ця організація страшна не тільки тим, що дуже рішуча, коли не слід, але тим, що вона раптово рішуча. І щоб убезпечити себе від приснопам'ятного кіноперсонажа, який може несподівано наблизитися до дверей твоєї квартири, ми вирішили орієнтуватися на ці міжнародні критерії.

Не важко було зрозуміти, що єдиним порятунком від нашого місцевого абсурду буде перехід під якусь міжнародну парасольку, перед якою вітчизняна креативна бюрократія таки схилить свою буйну голову. До речі, як би теперішнє захоплення наших чиновників різними «скопусами» не зіграло з ними злого жарту: свідомо залучаючи міжнародні норми до «внутрішнього споживання», вони фактично втрачають свій безмежний контроль, принаймні — у вигадуванні нових «вимог». Потрапивши зі свого хутора у простір міжнародної наукової комунікації, навряд чи вийде стати святішим за SCOPUS (*сміється*). В ідеї пана Анатолія я побачив той позитив, що будь-які вимоги втратять актуальність за наявності певного міжнародного визнання. Це й був головний критерій нашого переходу на SCOPUS'івські критерії, хоча тоді в Україні ще не йшлося про індексування журналів у міжнародних базах (мабуть, з цією «вимогою» не поспішали, берегли на майбутнє).

Власне кажучи, цей постромантичний період датований 2009 — серединою 2013 року. Ми не тільки налагодили сайт: треба було сайт зареєструвати, отримати ISSN, перш за все, щоб він був міжнародно зареєстрованим, потім треба було, щоб він відображався в міжнародних інформаційних ресурсах, найголовнішим з яких є бібліографічна база Ulrich's Periodicals Directory. Якщо вас там немає, ніхто ваші заявки не розглядатиме. Восени 2013 року ми вже були готові подати заявку до SCOPUS'у, що й зробили у жовтні. На цьому постромантичний період закінчився, почався період митарств — «шлях через пустелю» до SCOPUS'у. Він тривав до початку вересня поточного (2017) року, і тільки нещодавно скінчився, тому я ще не знаю, як назвати новий період, але попередній етап — то, безумовно, період митарств, бо SCOPUS — це дуже цікава структура. Обирати треба саме такі міжнародні бази з репутацією, адже вони здійснюють експертизу того, що беруть до себе, і експертизу не найгіршу. Більшість баз у світі включають журнали «просто так», відповідно туди і потрапляє багато дуже різного добра. А SCOPUS, Web of Science та ще деякі здійснюють справжню експертизу. Вони можуть включити видання, а можуть і не включити. У випадку SCOPUS'а йдеться про двоетапну експертизу. Спочатку оцінюють формальну відповідність самого журналу та його електронної версії чітким критеріям: наприклад: періодичність виходу, наявність ISSN, сайту відповідної конфігурації та інформаційної наповненості, англійських анотацій, латинізованих списків літератури (останнє — для уможливлення автоматичної обробки даних). Міжнародні системи обліку цитувань не сприймають кириличні джерела (ширше — будь-які нелатинські алфавіти), це доводиться враховувати. І саме через це наш архів тільки з 2015 року потрапив до SCOPUS'у. Якби ми раніше врахували цю ситуацію з алфавітами й наводили б додаткові списки літератури латинкою безпосередньо у статтях, мабуть, наш архів індексували б і з 2010 року. На жаль, списки латинкою у нас раніше містилися лише на сайті. Зрештою, два списки літератури, на мій погляд, річ достатньо безглузда, але якщо вже саме так обробляють інформацію — хай вони будуть. Це, на жаль, не найбільший абсурд, з яким я стикався як головний редактор.

К.З.: SCOPUS працює лише зі статтями? А як щодо grey literature, тобто дисертацій, книг, популярних у нас тез та інших подібних джерел?

О.Х.: Ну, SCOPUS реферує не тільки журнали, але й книжки, збірки матеріалів конференцій і завдяки цьому, до речі, багато хто туди «пролізає». Через матеріали конференцій можна створити канал відносно легкого проникнення в солідні бази. Але статті, справді, є ключовим показником активності науковця в англо-саксонській традиції. Наприклад, у французькій чи німецькій традиції ключовим показником є книга, монографія. Але, насправді, головне не це, а те, що SCOPUS і подібні до нього ресурси об'єднують журнали, які зазвичай є справді реферованими. Якщо ж виявляється зворотне, то деякі журнали за порушення виключають із бази і вони уже не

потраплять туди ніколи. У нас існує нерозуміння, на рівні культу Карго, що SCOPUS — це щось напівбожественне, але насправді там такі самі люди. Наприклад, хтось з університету якогось умовного Йорка чи Лейдена рецензуватиме ваш журнал: він продивиться англійські анотації, побачить літературу, з якою працюють автори, можливо, залучить додаткового, західного ж, рецензента, що знає українську, — ось, власне кажучи, і все, от рішення й ухвалено. Я не знаю, скільки експертів веде один журнал: один точно є головний, і, можливо, вони відстежують різні кляузи, скарги, викриття. Якщо скандалів не помічено, залишається, щоб матеріали відповідали звичайній філософській пристойності: у списках літератури до статей мають фігурувати хоча б іноді ті ж таки твори, які знає увесь фаховий світ, щоб автура була з різних країн (бажано), ну і принаймні, щоб редколегія не складалася з членів одного університету, — цього вони не любляють. Якщо таких простих речей дотримано, то експертна комісія прийме рішення, що журнал відповідає вимогам. Потім, за кілька місяців це рішення має підтвердити видавництво «Elsevier», яке є власником бази. У нашому випадку рішення Експертної ради прийшло 31 грудня 2015 року — прямо під ялинку, а рішення Elsevier — у серпні 2016 року. Потім ще рік нас технічно підключали. Жовтень 2013 року — заявка, перша експертиза восени 2014, результат другої, як я сказав, — грудень 2015-го.

К.З.: Тобто терміни тривалі, але обійшлося без пригод?

О.Х.: Ну, чому ж без пригод, без них не так цікаво... Найбільша «інтрига» припала на останній період, коли генеральний менеджер «Elsevier» надіслав листа про те, що рішення Експертної ради підтверджено й тепер почнетесь технічне підключення. Ми зраділи — нас прийняли! Бо що таке технічне підключення в сучасному світі: раз-два, натиснув на кнопки, вніс відповідні дані та й підключив! День, тиждень, місяць? У нас цей період розтягнувся на рік і місяць, і весь цей час ми ходили в дуже двозначному становищі. От тоді я з'ясував, що є у нас деякі недоброзичливці. Час від часу доводилося чути щось на кшталт: «Ну, а як там у вас зі SCOPUS'ом? А в списку вас поки ще немає, так? А ви кажете, що є, а вас же немає...» І мені так здалося, що дехто не без задоволення промовляв такі речі, що знову ж таки свідчить про аберовану свідомість вітчизняного фахівця, для якого реєстрація у чомусь там замінює всю решту. Я був певний, що нас підключать, просто після якогось моменту втратив будь-які часові орієнтири. Якщо вони півроку це роблять, чому б їм ще п'ять років нас не підключати? Мене дивувала інша річ. Припустимо, сьогодні нас SCOPUS не зареєстрував — гаразд, зареєструє завтра. А от якби післязавтра SCOPUS збанкрутував? Наприклад, «Elsevier» збанкрутував, а SCOPUS ніхто не викупив і його закрили... І що, після цього ми вже перестаємо себе поважати? Це не журнал визначається тим, що SCOPUS його зареєстрував, якраз навпаки — SCOPUS реєструє певний журнал тому, що цей журнал таки щось являє собою. І от що є кінь, а що є віз, і що ставити попереду, мені здається, у нас поки цю матеріальну

частину не завжди правильно засвоюють. Якщо є якісний журнал — це одразу видно з рівня матеріалів, якості роботи з текстом, з підбору авторів, з принципів редакційної політики, з викладених на сайті статей і наявних у них результатів — одразу видно, хто є хто. Але нам-от конче треба, щоб SCOPUS у список включив. Він, власне кажучи, включив продукт, створений десь у 2009–2011 роках. З того часу журнал принципово не змінився, але магічне Карго-слово «СКОПУС» тут, звісно, у нас ключове.

Зараз цей період митарств нарешті завершився, нас зареєстрували. Це, можливо, і не етап. Це етап у житті головного редактора та редакції, які напружувалися над усіма цими процедурними питаннями. А у змістовій, справжній історії журналу нічого особливого, мабуть, і не відбулось. Функціє вже налагоджена машина, коло рецензентів — трохи більш як три десятки осіб, що дуже добре, але, чесно кажучи, малувато. Деяким рецензентам випадає більше навантаження, деяким — менше: все залежить від їхньої спеціалізації та масиву статей на той чи той момент. Найобізнаніші потерпають більше. Але ради на це немає, так живуть усі наукові журнали світу.

К.З.: В яких галузях філософії найменше рецензентів? Кого Вам не вистачає?

О.Х.: Найменше у нас фахівців зі східних мов, адже подібні зацікавлення в нашій філософській спільноті взагалі нехарактерні, але ми намагаємося зараз цю справу розвивати. З давньогрецькою є проблеми, хоч і менші. З латиною проблем майже немає. Коли ми говоримо про модерну філософію чи філософію XIX чи XX сторіччя — теж значно легше. Тут якраз виявляються всі больові точки нашої історико-філософської науки.

Хома, Олег — доктор філософських наук, завідувач кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету.

Зборовська, Ксенія — аспірантка філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Дмитриченко, Володимир — студент філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Семенов, Микита — студент філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
